

**QARSHI TUMANLARARO
IQTISODIY SUDI**

**KARSHI INTER-DISTRICT
ECONOMIC COURT**

180108, Qarshi shahri, Bog'zor ko'chasi, 2 A

180108, Karshi, Bogzor street, 2 A

Tel: (+99875) 227-11-73, Fax: (+99875) 227-04-13

e-mail: i.qarshi@sud.uz

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI NOMIDAN
H A L Q I L U V Q A R O R I**

2022 yil 24 mart

Qarshi shahri

4-1801-2201/650-sonli ish

Qarshi tumanlararo iqtisodiy sudining sudyasi L.Abdullayev raisligida, sudya yordamchisi A.Olimov kotibligida, da'vogar – [redacted] ning, javobgar [redacted] dan 34.345.089 so'm miqdordagi bo'nak (avans), 140.121.072 so'm boy berilgan daromad - asosiy qarz sifatida, 14.012.107 so'm jarima, 14.012.107 so'm penya, 4.049.808 so'm davlat boji, 21.600 so'm pochta xarajatini undirish to'g'risidagi da'vo arizasini da'vogardan vakil – R.Yusupov (2022 yil 17 martdagi 338-sonli ishonchnomaga asosan) ishtirokida, Qarshi tumanlararo iqtisodiy sud binosida, ochiq sud majlisida ko'rib chiqib, quyidagilarni

a n i q l a d i :

da'vogar – [redacted] Qarshi tumanlararo iqtisodiy sudga da'vo ariza bilan murojaat qilib, javobgar - [redacted] dan 34.345.089 so'm miqdordagi bo'nak (avans), 140.121.072 so'm boy berilgan daromad - asosiy qarz sifatida, 14.012.107 so'm jarima, 14.012.107 so'm penya, 4.049.808 so'm davlat boji, 21.600 so'm pochta xarajatini undirib berishni so'ragan.

Sud majlisida ishtirok etgan da'vogar vakili da'vo arizada keltirgan vajlarni qo'llab-quvvatlab, taraflar o'rtasida 2021 yil 10 martda 3611-sonli kontraktatsiya shartnomasi tuzilganligini, shartnomaga ko'ra, javobgar da'vogarga qayta ishlash yoki sotish uchun mazkur shartnomaning 1.2 va 1.4-bandlarida ko'rsatilgan miqdorda paxta xom-ashyosini yetishtirish va yetkazib berish majburiyatini, da'vogar esa paxta-xom ashyosini qabul qilish va shartnomada kelishilgan summada haq to'lash majburiyatini olganligini, shartnomaning 1.2-bandiga muvofiq javobgar 12 ga yer maydonidan 22 tn. miqdordagi paxta-xom ashyosini yetkazib berish kerakligini, shartnomaning 4.1-bandiga ko'ra mahsulotni bir tonnasi uchun narx 2020 yilda 2-sort 1-klass 4-tip uchun belgilangan narxda 4.500.000 so'mni tashkil etishini, shu sababli shartnomaning dastlabki umumiy narxi 99.000.000 so'm etib belgilanganligini, shartnoma shartlariga asosan mahsulot bahosining 60 foizi hisobidan 52.363.194 so'm avans mablag'lari javobgarining hisob raqamiga o'tkazib berilganligini, biroq javobgar tomonidan shartnoma shartlari bajarilmaganligini ma'lum qilib, da'vo talablarini to'liq qanoatlantirishni so'radi.

Javobgar ishni ko'rish vaqti va joyi to'g'risida tegishli ravishda xabardor qilingan bo'lsa-da, sud majlisiga kelmadi.

O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy protsessual kodeksining 128-moddasida, agar sud iqtisodiy sud ishlarini yuritish ishtirokchisi o'ziga yuborilgan ajrimning ko'chirma nusxasini olganligi yoki ushbu Kodeksda nazarda tutilgan boshqa usulda xabardor qilinganligi to'g'risida sud majlisi boshlangunga qadar ma'lumotlarga ega bo'lsa, ushbu ishtirokchi tegishli tarzda xabardor qilingan deb hisoblanadi. Iqtisodiy sud ishlarini yuritish ishtirokchisi quyidagi hollarda ham sud tomonidan tegishli tarzda xabardor qilingan deb hisoblanadi, agar: ajrim yo'llangan shaxs ajrimning ko'chirma nusxasini olishni rad etgan va ushbu rad etish qayd etilgan bo'lsa; sud tomonidan yuridik shaxsning sudga ma'lum bo'lgan oxirgi joylashgan yeri (pochta manzili), fuqaroning yashash joyi bo'yicha yuborilgan ajrimning ko'chirma nusxasi oluvchi ko'rsatilgan manzilda yo'qligi sababli topshirilmagan va bu haqida aloqa muassasasi sudni xabardor qilgan bo'lsa; ajrimning ko'chirma nusxasi sud tomonidan elektron pochta orqali yoki xabardor qilinganlik faktini tasdiqlovchi boshqa aloqa vositalaridan foydalangan holda yuborilgan kundan e'tiboran uch kun o'tgan bo'lsa, tegishli tartibda xabardor qilingan deb hisoblanishi belgilangan.

Хужжат имзоланган: Абдуллаев Лутфилло Саъдуллаевич, 22.04.2022

Sud da'vogar vakilining ko'rsatmalarini tinglab, ishdagi mavjud hujjatlarni o'rganib, ularga huquqiy baho berib, quyidagi asoslarga ko'ra, da'vogarning da'vo talablarini qisman qanoatlantirishni, ishni ko'rish bilan bog'liq bo'lgan sud xarajatlarini taraflar o'rtasida mutanosib ravishda taqsimlashni lozim topadi.

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 234-moddasida, majburiyat – fuqarolik huquqiy munosabati bo'lib, unga asosan bir shaxs (qarzdor) boshqa shaxs (kreditor) foydasiga muayyan harakatni amalga oshirishga, chunonchi: mol-mulkni topshirish, ishni bajarish, xizmatlar ko'rsatish, pul to'lash va hokazo yoki muayyan harakatdan o'zini saqlashga majbur bo'ladi, kreditor esa – qarzdordan o'zining majburiyatlarini bajarishni talab qilish huquqiga ega bo'ladi. Majburiyatlar shartnomadan, ziyon yetkazish natijasida hamda ushbu Kodeksda ko'rsatilgan boshqa asoslardan kelib chiqishi belgilangan.

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 465-moddasida, kontraktatsiya shartnomasiga muvofiq qishloq xo'jaligi mahsulotini yetishtiruvchi qishloq xo'jaligi mahsulotini qayta ishlash yoki sotish uchun bunday mahsulotni xarid qiladigan shaxsga – tayyorlovchiga shartlashilgan muddatda topshirish (topshirib turish) majburiyatini oladi, tayyorlovchi esa bu mahsulotni qabul qilish (qabul qilib turish), uning haqini shartlashilgan muddatda muayyan bahoda to'lash (to'lab turish) majburiyatini olishi belgilangan.

Ish hujjatlaridan aniqlanishicha, taraflar o'rtasida 2021 yil 10 martda 3611-sonli kontraktatsiya shartnomasi tuzilgan. Shartnomaga ko'ra, javobgar da'vogarga qayta ishlash yoki sotish uchun shartnomaning 1.2 va 1.4-bandlarida ko'rsatilgan miqdordagi paxta xom ashyosini yetishtirish va yetkazib berish majburiyatini, da'vogar esa paxta xom ashyosini qabul qilish va shartnomada kelishilgan summada haq to'lash majburiyatini olgan.

Shartnomaning 1.2-bandiga ko'ra, javobgar 12 ga yer maydonidan 22 tn. paxta xom ashyosini da'vogarga yetkazib berish, da'vogar esa shartnomaning 2.4-bandini "b" kichik bandiga asosan javobgarga mahsulot yetishtirish uchun mahsulot qiymatining 60 % miqdorigacha avans mablag'larini shartnomaning 1.1-bandi hamda tasdiqlangan agro-texkartaga asosan oyma-oy to'lab borish majburiyatini olgan.

Shartnomaning 4.1-bandiga ko'ra, mahsulotni bir tonnasi uchun narx 2020 yilda 2-sort 1-klass 4-tip uchun belgilangan 4.500.000 so'mdan hisoblanib, shartnomaning dastlabki umumiy narxi 99.000.000 so'mni tashkil etgan. Shuningdek, shartnomaning 4.7-bandida, da'vogar tomonidan javobgarga paxta xom- ashyosini yetishtirish uchun yetkazib berilgan o'g'itlarning (yoqilg'i, O'zbekiston Respublikasida ruxsat etilgan kimyoviy moddalar va boshqa vositalarni (agar beriladigan bo'lsa) narxi javobgarga avans to'lovi sifatida qaralishi va 4.2-bandiga binoan 60 foiz avans to'loviga qo'shilishi qayd etilgan.

Da'vogar shartnoma shartlari asosida dastlabki umumiy narxini 60 foizi hisobidan, javobgarga 52.363.194 so'mlik to'lovlarni amalga oshirgan bo'lsa-da, biroq javobgar o'tkazilgan mablag'lar hisobiga 18.018.105 so'm qiymatdagi paxta xom-ashyosini topshirib, majburiyatning qolgan qismini bajarmagan. Shu sababli tarafdor o'rtasida mazkur nizo kelib chiqqan.

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 14-moddasida, agar qonun yoki shartnomada zararni kamroq miqdorda to'lash nazarda tutilmagan bo'lsa, huquqi buzilgan shaxs o'ziga yetkazilgan zararining to'la qoplashni talab qilishi mumkin. Zarar deganda, huquqi buzilgan shaxsning buzilgan huquqini tiklash uchun qilgan yoki qilishi lozim bo'lgan xarajatlari, uning mol-mulki yo'qolishi yoki shikastlanishi (haqiqiy zarar), shuningdek bu shaxs o'z huquqlari buzilmaganida odatdagi fuqarolik muomalasi sharoitida olishi mumkin bo'lgan, lekin ololmay qolgan daromadlari (boy berilgan foyda) tushuniladi. Agar huquqni buzgan shaxs buning natijasida daromad olgan bo'lsa, huquqi buzilgan shaxs boshqa zarar bilan bir qatorda boy berilgan foyda bunday daromaddan kam bo'lmagan miqdorda to'lanishini talab qilishga haqliligi belgilangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy xo'jalik sudi Plenumining "Majburiyatlarni bajarmaganlik yoki lozim darajada bajarmaganlik uchun mulkiy javobgarlik to'g'risidagi fuqarolik qonun hujjatlarini qo'llashning ayrim masalalari haqida" 2007 yil 16 iyundagi 163-sonli Qarorning 19-bandida, zararni qoplash bilan bog'liq nizolarni hal etishda sudlar shuni nazarda tutishlari lozimki, zararga shartnoma majburiyatlari bajarilmaganligi yoki lozim darajada bajarilmaganligi munosabati bilan tarafning qilgan xarajatlari, mol-mulki yo'qolishi yoki shikastlanishi, shuningdek agar ikkinchi taraf shartnoma

majburiyatlarini bajarganda taraf olishi mumkin bo'lgan, lekin uning ololmay qolgan daromadlari, huquqi buzilgan shaxsning huquqini tiklash uchun qilgan yoki qilishi lozim bo'lgan xarajatlar ham kiradi (FK 14-moddasining ikkinchi qismi). Bunday xarajatlarning zaruriyligi va ularning taxminiy miqdori asoslantirilgan hisob-kitob, tovar, ish, xizmat ko'rsatishdagi kamchiliklarni bartaraf etish uchun ketadigan xarajatlar smetasi (kalkulyatsiya) sifatidagi dalillar, majburiyatlarni buzganlik uchun javobgarlik darajasini belgilovchi shartnoma va boshqalar bilan tasdiqlangan bo'lishi kerak.

Ololmay qolgan daromadning miqdori (boy berilgan foyda), agar majburiyat bajarilganida, kreditor qilishi lozim bo'lgan oqilona xarajatlarni hisobga olib aniqlanishi shart. Xususan, xom ashyo yoki butlovchi buyumlarni yetkazib bermaslik natijasida ololmay qolgan daromad tarizdagi zararni qoplash haqidagi talab bo'yicha bunday daromadning miqdori ushbu tovarning xaridorlari bilan tuzilgan shartnomada nazarda tutilgan tayyor mahsulotlarni sotish bahosidan kelib chiqqan holda, yetkazib berilmagan xom ashyo yoki butlovchi buyumlar qiymati, transport-tayyorlash xarajatlari va tayyor mahsulotlarni ishlab chiqish bilan bog'liq bo'lgan boshqa xarajatlarni chegirib tashlash yo'li bilan aniqlanishi zarurligi to'g'risida tushintirish berilgan.

O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy protsessual kodeksining 67-moddasida, isbotlash ishni mazmunan ko'rish uchun ahamiyatga ega bo'lgan holatlarni aniqlash maqsadida dalillar to'plash, tadqiq etish, tekshirish va baholashdan iboratdir.

Ushbu Kodeksning 68-moddasida, ishda ishtirok etuvchi har bir shaxs o'z talablari va e'trozlariga asos qilib keltirayotgan holatlarni isbotlashi kerakligi belgilangan.

Biroq da'vogar sud jarayonida javobgardan 140.121.072 so'mlik boy berilgan daromadni undirishga asos bo'lgan hujjatlarni taqdim eta olmadi. Bunday holatda, da'vogarning boy berilgan daromadni undirish talabini asosli deb bo'lmaydi.

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 236-moddasida, majburiyatlar majburiyat shartlariga va qonun hujjatlari talablariga muvofiq, bunday shartlar va talablar bo'lmaganida esa - ish muomalasi odatlariga yoki odatda qo'yiladigan boshqa talablarga muvofiq lozim darajada bajarilishi kerakligi belgilangan.

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 333-moddasini birinchi qismida, qarzidor aybi bo'lgan taqdirda majburiyatni bajarmaganligi yoki lozim darajada bajarmaganligi uchun, agar hujjatlarida yoki shartnomada boshqacha tartib belgilanmagan bo'lsa, javob berishi belgilangan.

Taraflar o'rtasida tuzilgan shartnomaning 5.1-bandida, shartnomada belgilangan miqdorda va assortimentda, turlar bo'yicha muddatlarda mahsulot topshirilishidan asossiz bosh tortganlik uchun "Xo'jalik" "Xaridor"ga topshirilmagan mahsulot qiymatining 10 foizi miqdorda bir martalik jarima to'laydi. Jarima xarid narxiga belgilangan ustamalar to'lanishi hisobga olinmagan holda o'tgan davrda (oy, yil choragi, yil) mahsulotning amalda shakllangan o'rtacha narxidan kelib chiqib hisoblanadi. Jarimadan tashqari xo'jalik "Xaridor"ga yetkazib berish muddati o'tkazib yuborilgan har bir kun uchun muddati o'tkazib yuborilgan to'lov sumasining 0,4 foizi miqdorda, biroq muddati o'tkazib yuborilmagan to'lov summasining 10 foizidan ortiq bo'lmagan miqdorda penya to'lashi qayd etilgan.

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 326-moddasida, sud qarzidor tomonidan majburiyatlarning bajarilish darajasini, majburiyatda ishtirok qiluvchi taraflarning mulkiy ahvolini, shuningdek kreditorning manfaatlarini e'tiborga olib, neustoyka miqdorini kamaytirishga haqliligi belgilangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy xo'jalik sudi Plenumining "Majburiyatlarni bajarmaganlik yoki lozim darajada bajarmaganlik uchun mulkiy javobgarlik to'g'risidagi fuqarolik qonun hujjatlarini qo'llashning ayrim masalalari haqida" 2007 yil 15 iyundagi 163-sonli qarorining 3-bandida, agar shartnomada aynan bitta majburiyatlarning buzilishi uchun neustoykani ham jarima, ham penya ko'rinishida to'lash nazarda tutilgan bo'lsa, qonunchilikda boshqacha hollar nazarda tutilmagan bo'lsa, da'vogar faqatgina bir shakldagi neustoyka qo'llashni talab qilishga haqliligi, shuningdek 4-bandida, FKning 326-moddasiga muvofiq sud qarzidor tomonidan majburiyatning bajarilish darajasini, majburiyatda ishtirok etuvchi taraflarning mulkiy ahvolini, shuningdek kreditorning manfaatlarini e'tiborga olib, neustoyka miqdorini kamaytirishga haqliligi to'g'risida tushintirish berilgan.

O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy protsessual kodeksning 118-moddasini birinchi qismida, sud xarajatlari ishda ishtirok etuvchi shaxslarning qanoatlantirilgan da'vo talablari miqdoriga mutanosib ravishda ularning zimmasiga yuklatilishi belgilangan.

Yuqorida qayd etilgan holatlarga hamda moddiy va protsessual qonun talablariga asoslanib sud, da'vogarning da'vo talablarini qisman qanoatlantirishni, javobgardan da'vogar foydasiga 34.345.089 so'm bo'nak (avans), 7.000.000 so'm penya, 967.143,92 so'm davlat boji, 21.600 so'm pochta xarajati, da'vogardan da'vo talabining rad etilgan qismi bo'yicha respublika budjetiga 3.082.663,58 so'm davlat boji undirishni, ushbu davlat boji da'vogar tomonidan oldindan to'langanligini inobatga olishni, da'vo talabining qolgan qismini rad etishni lozim topdi.

Binobarin, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy protsessual kodeksining 118, 176, 179-180-moddalarini qo'llab, sud

q a r o r q i l d i:

da'vogar – [redacted] ning da'vo arizasi qisman qanoatlantirilsin.

Javobgar - [redacted] hisobidan da'vogar - [redacted] foydasiga 34.345.089 so'm bo'nak (avans), 7.000.000 so'm penya, 967.143,92 so'm davlat boji, 21.600 so'm pochta xarajati undirilsin.

Da'vogar – [redacted] hisobidan respublika budjetiga 3.082.663,58 so'm davlat boji undirilsin.

Da'vogar – [redacted] tomonidan 3.082.663,58 so'm davlat boji to'langanligi inobatga olinsin.

Da'vo talabining qolgan qismi rad etilsin.

Hal qiluv qaror qonuniy kuchga kirgandan so'ng ijro varaqalar berilsin.

Mazkur hal qiluv qarori ustidan bir oylik muddat ichida apellyatsiya tartibida shikoyat qilish (protest keltirish) mumkin.

Sudya

L.Abdullayev

